

ČESKÁ REPUBLIKA

N Á L E Z

Ústavního soudu

J m é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jiřího Přibáně, soudce zpravodaje Martina Smolka a soudce Pavla Šámala o ústavní stížnosti stěžovatele **A. A. (jedná se o pseudonym)**, zastoupeného Mgr. Terezou Bártovou, LL.M., advokátkou, sídlem Španělská 770/2, Praha, proti usnesení Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně č. j. 6 To 165/2025-180 ze dne 7. 8. 2025 a proti usnesení Okresního soudu v Kroměříži č. j. 9 Nt 3129/2023-157 ze dne 1. 7. 2025, za účasti **Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně** a **Okresního soudu v Kroměříži**, jako účastníků řízení, takto:

- I. Usnesením Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně č. j. 6 To 165/2025-180 ze dne 7. 8. 2025 a usnesením Okresního soudu v Kroměříži č. j. 9 Nt 3129/2023-157 ze dne 1. 7. 2025, bylo porušeno ústavně zaručené základní právo stěžovatele podle čl. 4 odst. 4, čl. 8 odst. 1, odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 5 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.
- II. Usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně č. j. 6 To 165/2025-180 ze dne 7. 8. 2025 a usnesení Okresního soudu v Kroměříži č. j. 9 Nt 3129/2023-157 ze dne 1. 7. 2025 se proto ruší.

O d ů v o d n ě n í :

I.

Skutkové okolnosti posuzované věci a napadená rozhodnutí

1. Podstatou posuzované věci je otázka, zda přeměna ústavního ochranného psychiatrického léčení stěžovatele na zabezpečovací detenci byla souladná s ústavním pořádkem.
2. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, jimiž byla podle § 99 odst. 5 zák. č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku (dále jen „trestní zákoník“), tato přeměna provedena. Tvrdí přitom, že napadenými rozhodnutími byla porušena jeho osobní svoboda, jež je zaručena čl. 8 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 5 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Kromě toho tvrdí, že bylo porušeno jeho právo na soudní ochranu, resp. na spravedlivý proces, ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Konečně tvrdí, že došlo i k porušení zákazu rektroaktivity trestních sankcí zaručeného čl. 7 Úmluvy.
3. Ústavní soud si za účelem posouzení věci vyžádal spis vedený u Okresního soudu v Kroměříži (dále jen „okresní soud“) pod sp. zn. 9 Nt 3129/2023, z něhož zjistil následující.
4. Stěžovateli bylo napadeným usnesením okresního soudu přeměněno ústavní ochranné psychiatrické léčení na zabezpečovací detenci podle § 99 odst. 5 trestního zákoníku. Původní ochranné psychiatrické léčení bylo stěžovateli uloženo rozsudkem Okresního soudu Plzeň-město ze dne 11. 9. 2018, sp. zn. 3 T 74/2018, v ambulantní formě. Poté bylo usnesením Okresního soudu ve Zlíně ze dne 5. 1. 2021, sp. zn. 1 Nt 1001/2019, přeměněno na formu ústavní. Usnesením Okresního soudu v Kroměříži ze dne 23. 8. 2022, sp. zn. 4 Nt 3109/2021, bylo uložené ochranné léčení přeměněno zpět na formu ambulantní, následně bylo usnesením Okresního soudu ve Zlíně ze dne 5. 6. 2023, sp. zn. 1 Nt 1001/2019, přeměněno na formu ústavní.
5. Napadené usnesení okresního soudu se opíralo o argument, že stěžovatel opakovaně mařil ochranné psychiatrické léčení takovým způsobem, že došlo k jeho odsouzení (pro přečin maření výkonu úředního rozhodnutí), takže léčba neplnila svůj účel. Z výpovědi lékařky v psychiatrické nemocnici v Kroměříži vyplynulo, že stěžovatel během výkonu ústavního ochranného léčení užíval návykové látky a alkohol, čímž se dekompenzoval jeho zdravotní stav. Ze znaleckého posudku pak vyplynulo, že stěžovatel trpí paranoidní schizofrenií, v důsledku které došlo k rozvoji postpsychotického efektu. Jeho osobnost podle znalce vykazuje disociální rysy s afektivitou. Znalec považuje stav stěžovatele za komplikovaný – jedná se totiž o tzv. duální diagnózu schizofrenie a závislosti na návykových látkách. Z tohoto důvodu existuje významné riziko nebezpečného chování a reálné riziko recidivy.
6. Stěžovatel podal proti usnesení okresního soudu stížnost, v níž namítal zejména porušení zásad subsidiarity a proporcionality, jež je nutné při ukládání zabezpečovací detence respektovat. Tvrdil, že soud nevyčerpal možnosti rozšířeného režimu ústavní léčby či specializovaného pracoviště (specializace na duální diagnózy). Stěžovatel totiž vyžaduje léčbu závislosti na návykových látkách, která dosud nebyla součástí ochranného léčení. Tvrdil, že léčebný režim porušil právě proto, že nebyl léčen pro závislost. Ačkoliv během ochranné léčby došlo ke konfliktům a několika případům nespolupráce ze strany stěžovatele, tyto svědčí spíše o nutnosti intenzivnější adiktologické a psychiatrické péče, nikoliv o tom, že by bylo nutné izolovat stěžovatele v zabezpečovací detenci, protože není dostatečně chráněna společnost. Stěžovatel namítal, že spáchal pouze jediný násilný trestný čin loupeže v roce

2015, od té doby byl odsouzen jen za přečiny maření úředního rozhodnutí a vykázaní dle § 337 trestního zákoníku. Žadatel upozorňoval rovněž na to, že okresní soud pouze převzal závěry soudního znalce o potenciální nebezpečnosti stěžovatele, aniž by se zabýval výše uvedenými námitkami stěžovatele.

7. Krajský soud v Brně — pobočka ve Zlíně (dále i jen „krajský soud“) napadeným usnesením stížnost stěžovatele zamítl, neboť měl za to, že podmínky pro změnu ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci ve smyslu § 99 odst. 5 trestního zákoníku byly splněny. Z dokazování podle krajského soudu vyplynulo, že stěžovatel nemá náhled na své onemocnění, má paranoidní schizofrenii a jeho zdravotní stav vykazuje disociální rysy, přičemž tento stav je nadále komplikován závislostí na návykových látkách, které užíval i v léčbě. Podle krajského soudu je nepodstatné, že se stěžovatel dopouští pouze méně závažné trestné činnosti – podstatný je naopak závěr o tom, že ochranné léčení neplní svůj účel. Dle krajského soudu není možné měnit nebo doplňovat druh uloženého ochranného léčení v jednom trestním řízení. Kombinace psychiatrického onemocnění stěžovatele a zneužívání návykových látek (navíc za situace, kdy stěžovatel porušuje léčebný režim), vedla krajský soud k závěru, že ochrana společnosti před presumovaným vysoce rizikovým jednáním stěžovatele v budoucnu musí mít přednost.

II.

Argumentace stěžovatele

8. Stěžovatel namítá, že napadenými rozhodnutími došlo k zásahu do jeho základních práv a svobod, a to konkrétně do práva na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Soudy nepřihlédly k tomu, že stěžovatel nebyl v rámci uloženého ústavního ochranného léčení léčen pro závislost na návykových látkách, což byl jeden z hlavních důvodů selhání léčby. Namísto rozšíření ochranné léčby soudy nepřiměřeně postihují stěžovatele, který spáchal méně závažnou trestnou činnost, uložením zabezpečovací detence, která se podobá spíše výkonu trestu odnětí svobody než léčbě. Tím soudy porušily zásadu subsidiarity ukládání zabezpečovací detence. Dále soudy při hodnocení nebezpečí stěžovatele vycházely pouze z obecného závěru znalce, aniž by jakkoliv přihlédly k tomu, že stěžovatel po uložení ochranného léčení nebyl a není nebezpečným pro společnost a nedopouštěl se závažnějšího násilného jednání. Nehodnotily přitom, zda a v čem spočívá konkrétní riziko nebezpečí ze strany stěžovatele. Tím též porušily princip proporcionality při ukládání zabezpečovací detence.

9. Nynější uložení zabezpečovací detence rovněž porušuje principy čl. 5 Úmluvy, neboť již není v kauzální souvislosti s původním odsouzením za trestný čin.

10. Stěžovatel zdůrazňuje, že ustanovení § 99 odst. 5 věty druhé trestního zákoníku rozšířilo podmínky, za kterých lze zabezpečovací detenci ukládat i na případy pachatelů, u nichž uložené ochranné léčení neplní svůj účel nebo nezajišťuje dostatečnou ochranu společnosti, zejména v případě, že pachatel utekl ze zdravotnického zařízení, užil násilí vůči zaměstnancům zdravotnického zařízení nebo jiným osobám ve výkonu ochranného léčení nebo opakovaně odmítl vyšetřovací nebo léčebné výkony. I přes toto rozšíření podmínek k uložení zabezpečovací detence však soudy musejí vždy posuzovat především riziko nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí zájmům chráněným trestním zákoníkem (zde stěžovatel odkazuje na nálezný sp. zn. I. ÚS 497/18 ze dne 18. 7. 2018).

11. Namísto uložení zabezpečovací detence podle § 99 odst. 5 trestního zákoníku měly soudy v souladu se zásadou subsidiarity pečlivě zvažovat, zda by bylo vhodné a dostatečné stěžovateli změnit režim ústavní ochranné léčby tak, aby léčba naplňovala svůj účel vzhledem

ke zdravotnímu stavu stěžovatele, např. umístěním na specializované pracoviště pro duální diagnózy, případně na forenzní oddělení s vyšším stupněm dohledu.

12. Nepřípustnost uložení preventivní a časově neomezené zabezpečovací detence jako sankcionování stěžovatele za přečin, za jehož spáchání již trest vykonal a zároveň podstoupil ochranné léčení, již dle stěžovatele ztrácí dle principů ESLP kauzální souvislost s odsouzením za tento trestný čin (srov. rozsudek *M. proti Německu* ze dne 17. 12. 2009, č. 19359/04). Nehledě na to, že stěžovatel byl již potrestán i za porušování ochranného léčení, a to odsouzením pro maření výkonu úředního rozhodnutí, nelze ho za porušování léčby postihovat podruhé uložení zabezpečovací detence dle § 99 odst. 5 trestního zákoníku.

13. Dále stěžovatel s odkazem na čl. 7 Úmluvy argumentuje tím, že toto ustanovení zakazuje uložení přísnějšího trestu, jehož uložení nebylo možné v době odsouzení. Stěžovateli bylo ochranné léčení uloženo na základě odsouzení za přečin v roce 2018. V rámci téhož odsouzení mu byl uložena trest, který již vykonal. Stejně tak stěžovatel podstoupil uložení ochranného léčení. Zároveň byl potrestán i za nedodržování léčby, a to odsouzením pro trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí. Nelze tedy nyní stěžovateli po 7 letech od odsouzení ukládat zabezpečovací detenci, když v době odsouzení stěžovatele za trestný čin nebyly splněny podmínky pro to, aby mu byla zabezpečovací detence uložena.

14. Konečně stěžovatel tvrdí, že obecné soudy porušily jeho právo na spravedlivý proces – konkrétně pak právo na odpovídající odůvodnění rozhodnutí – neboť se dostatečně nevěnovaly námitkám vzneseným stěžovatelem (resp. jeho opatrovníci) v řízení před obecnými soudy. Opatrovnice podrobně uváděla, v jakých bodech znaleckého posudku jsou nesrovnalosti či dokonce nesprávné údaje a konkrétně zpochybňovala také závěry a metody znalce. Prvostupňový soud tak měl odůvodnit, proč s námitkami nesouhlasí nebo proč jsou pro jeho rozhodování nepodstatné. Stěžovatel závěrem zdůrazňuje, že znalecký posudek byl stěžejním podkladem pro vyhodnocení nebezpečnosti stěžovatele, a tedy pro vyhodnocení splnění podmínek uložení zabezpečovací detence.

III.

Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatele

15. Ústavní soud si ve věci vyžádal vyjádření účastníků řízení.

16. Okresní soud ve svém vyjádření ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění svého usnesení. Zdůraznil pouze, že s námitkami stěžovatele se již soudy obou stupňů vypořádaly a že byly vyčerpány všechny možnosti dokazování, včetně znaleckého posudku z oboru psychiatrie.

17. Krajský soud ve svém vyjádření plně odkázal na odůvodnění svého napadeného usnesení.

18. Jelikož z obdržených vyjádření účastníků nevyplývají žádné nové skutečnosti, Ústavní soud tato nezasílal stěžovateli k případné replice.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

19. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který se účastnil řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen advokátem v souladu s § 29 až § 31 zákona o Ústavním soudu. Jeho ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpал všechny procesní prostředky k ochraně svých práv.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

20. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není soudem nadřízeným obecným soudům, nevykonává nad nimi dohled. Jeho úkolem v řízení o ústavní stížnosti fyzické či právnické osoby je toliko ochrana ústavnosti [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Ústavní soud není povolán k přezkumu použití běžného zákona a může tak činit jen tehdy, shledá-li současně porušení základního práva nebo svobody stěžovatele. Ústavní soud ve vymezeném rozsahu přezkoumal napadená rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

V.a.

Obecná východiska rozhodování o ústavnosti uložení či prodloužení zabezpečovací detence

21. Institut zabezpečovací detence byl do právního řádu zaveden v roce 2009 a představuje nejpřísnější druh ochranného opatření. Z ústavního pohledu jde o velmi intenzivní zásah do osobní svobody jednotlivce chráněné čl. 8 Listiny, resp. čl. 5 Úmluvy. Intenzitě tohoto typu zásahu musí odpovídat též nároky kladené na obecné soudy při rozhodování o této formě omezení osobní svobody, a to jak z hlediska důkazního standardu, tak z hlediska odůvodnění soudních rozhodnutí.

22. Ústavní soud již před zavedením institutu zabezpečovací detence vyslovil v nálezu sp. zn. IV. ÚS 502/02 ze dne 3. 11. 2004 (N 166/35 SbNU 257) ve vztahu k institutu ochranného léčení v ústavní formě (tedy institutu méně přísnému než nyní posuzovaná zabezpečovací detence) požadavek na mimořádně pečlivé posuzování toho, zda jsou zákonné podmínky pro tuto formu omezení osobní svobody splněny. Podle Ústavního soudu právě hrozba nebezpečí ze strany pachatele je hlavní skutečností, která tento závažný zásah do jeho základních práv opravňuje, a je proto zřejmé, že mezi těmito dvěma zájmy musí existovat určitá proporcionalita; tedy čím vyšší nebezpečí ze strany osoby hrozí, tím vyšší je možnost omezení její osobní svobody.

23. Při hodnocení nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, je nutno vzít v úvahu, jak velká je pravděpodobnost, že se pachatel dopustí dalších trestných činů a v jakém časovém horizontu. Zároveň je nutno zkoumat závažnost tohoto hrozícího nebezpečí, resp. jeho rozsah pro zájmy chráněné trestním zákonem. Nestačí hrozba jednáním, které naplňuje znaky toliko přestupku (viz Šámal a kol. *Trestní zákoník: komentář*. C. H. Beck, 2023, s. 1479). Hrozba nebezpečí pocházejícího od pachatele je výslovnou podmínkou pro uložení ochranného léčení podle § 99 odst. 1, odst. 2 písm. a) a zabezpečovací detence podle § 100 odst. 1, odst. 2 písm. a) trestního zákoníku. Není-li toto nebezpečí tedy dostatečně konkrétní, nehrozí-li aktuálně, postrádá-li nezbytnou míru reálnosti a má-li jen všeobecný a neurčitý charakter potenciálnosti, není potom splněna podmínka přiměřenosti pro uložení např. ochranného léčení, a to ani v ambulantní formě [srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 7 Tdo 98/2013 (R 73/2013)].

24. Nebezpečnost pobytu pachatele činu jinak trestného na svobodě není možno vyvozovat pouze z jednání, které vykazuje v daném případě jinak znaky zločinu (v případě přeměny ochranného léčení v ústavní formě na zabezpečovací detenci podle § 99 odst. 5 trestního zákoníku však lze umístění do zabezpečovací detence docílit i bez předchozího spáchání činu jinak trestného vykazujícího znaky zločinu, a sice i v důsledku pouhého přečinu, jak to nastalo v případě stěžovatele). Pro závěr o pravděpodobnosti možného opakování takového jednání

jinak trestného musí být zjišťován též stupeň duševní poruchy pachatele, popř. jeho dosavadní recidivní projevy, které mohou vytvářet stav nebezpečí pro společnost při ponechání takového pachatele na svobodě. K takovým závěrům je nutno dospět na základě zjištění o povaze a chování osoby a na podkladě posudku znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, o tom, zda duševní porucha je takového rázu, že pobyt osoby na svobodě je i pro budoucnost v uvedeném smyslu nebezpečný. Jak ovšem plyne mj. z nálezu nález sp. zn. II. ÚS 2022/25 ze dne 10. 12. 2025, samo doporučení znalce (lékaře), zda je či není vhodné uložit obviněnému zabezpečovací detenci, resp. ji prodloužit ovšem není dostatečným podkladem pro rozhodnutí soudu o této otázce. Obdobně i Evropský soud pro lidská práva v rozsudku Velkého senátu *Inseber proti Německu*, č. stížnosti 10211/12 a 27505/14, zdůraznil, že soudy rozhodující o uložení zabezpečovací detence musejí podrobit znalecký posudek, jež je podkladem jejich rozhodnutí, přísnému přezkumu (*strict scrutiny*) a samy musejí na základě předložených podkladů rozhodnout, zda jsou podmínky pro uložení tak závažného ochranného opatření skutečně naplněny.

25. Nebezpečnost pobytu na svobodě u pachatele činu jinak trestného je třeba posuzovat podle stavu v době rozhodování soudu o zabezpečovací detenci. Pokud nebezpečnost pro společnost vyplývající z duševní poruchy pominula v mezidobí od spáchání činu do rozhodování, není možno zabezpečovací detenci uložit a v případě rozhodování o jejím prodloužení ji není možné ani prodloužit (srov. Šámal a kol. *Trestní zákoník: komentář*. C. H. Beck, 2023, s. 1527-1528).

26. Délka trvání není u zabezpečovací detence omezena, což je dáno nebezpečností pachatelů, kterým je zabezpečovací detence ukládána. Podle § 100 odst. 5 trestního zákoníku zabezpečovací detence potrvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti, přičemž soud nejméně jednou za dvanáct měsíců, potažmo u mladistvých jednou za šest měsíců přezkoumá, zda důvody pro její další pokračování ještě trvají.

27. U zabezpečovací detence musí být pečlivě zvažována a posuzována přiměřenost tohoto nástroje omezujícího osobní svobodu jednotlivce ve vztahu k možnému nebezpečí, které při využití méně invazivního zásahu do osobní svobody (např. pouze ochranného léčení) může ze strany omezované osoby hrozit. Musí být tedy velmi důkladně posuzováno, zda mírnější opatření opravdu nezajistí dostatečnou ochranu společnosti před jednáním omezované osoby. To platí zejména u osob, u nichž je rozhodováno o přeměně ústavního léčení na zabezpečovací detenci podle § 99 odst. 5 věty druhé trestního zákoníku, tj. v případě pachatelů, u nichž uložené ochranné léčení neplní svůj účel nebo nezajišťuje dostatečnou ochranu společnosti, zejména v případě, že pachatel utekl ze zdravotnického zařízení, užil násilí vůči zaměstnancům zdravotnického zařízení nebo jiným osobám ve výkonu ochranného léčení nebo opakovaně odmítl vyšetřovací nebo léčebné výkony. V takových případech se totiž často bude jednat o osoby méně závažné, často až bagatelní trestné činnosti, u nichž lze mít *a priori* pochybnosti o proporcionalitě uložení opatření, jež se do našeho právního řádu dostalo jako krajní prostředek mířící na pachatele nejzávažnějších trestných činů (VANDUCHOVÁ, Marie. Zabezpečovací detence jako ultima ratio trestněprávního sankčního systému. In: Ústavněprávní limity trestního práva: k odkazu Jiřího Herczega. Praha: Leges, s. 86-87).

28. V nálezu sp. zn. III. ÚS 2453/11 ze dne 29. 2. 2012 (N 41/64 SbNU 471) Ústavní soud ve vztahu k zabezpečovací detenci uvedl, že představuje mimořádně razantní zásah do základních práv, srovnatelný jedině s uložením výjimečného trestu odnětí svobody. Trestní soud může zabezpečovací detenci uložit pouze na základě dostatečného a objektivně zhodnoceného dokazování, z něhož jednoznačně vyplývá existence všech zákonných předpokladů pro uložení tak přísného ochranného opatření. Zvláštní pozornost je třeba věnovat otázce nezbytnosti uložení zabezpečovací detence a nemožnosti jejího nahrazení ochranným léčením.

29. Obecně platí pro všechna ukládaná ochranná opatření princip uvedený v § 96 odst. 1 trestního zákoníku, podle něhož ochranné opatření nelze uložit, není-li přiměřené povaze a závažnosti pachatelem spáchaného trestného činu a nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, jakož i osobě pachatele a jeho poměrům. Jak uvádí komentář k § 96 odst. 1 trestního zákoníku, při celkovém hodnocení všech v úvahu přicházejících hledisek má zpravidla největší váhu nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem. Význam tohoto hlediska je odůvodněn účelem ochranných opatření, jímž je ochrana společnosti dosahovaná působením prostředků speciální prevence. Uložení ochranného opatření je proto v zásadě přípustné také tehdy, když dosavadní činy pachatele jsou méně závažné, ale nebezpečí hrozící v budoucnu je hodnoceno jako zvláště závažné. V takovém případě je však nezbytné provést zvláště pečlivou prognózu stran budoucího nebezpečí hrozícího od pachatele zájmům chráněným trestním zákonem (Šámal a kol. *Trestní zákoník: komentář*. C. H. Beck, 2012, s. 1143).

30. Požadavek prokázání nezbytnosti uložení zabezpečovací detence a povinnost vykládat všechny procesní záruky vždy ve prospěch dotčených osob se týkají jak samotného ukládání zabezpečovací detence, tak také rozhodování o tom, zda má zabezpečovací detence nadále trvat, tj. zda je takto závažný zásah do osobní svobody jednotlivce nadále (tj. na další rok) opravdu nezbytný a zda nelze ochranu společnosti zajistit mírnějším opatřením.

V.b.

Aplikace obecných východisek na projednávanou věc

31. Při ukládání a prodlužování trvání ochranných opatření je třeba mít na paměti především shora judikaturou Ústavního soudu zdůrazňovaný § 96 odst. 1 trestního zákoníku. Základním principem, který se vztahuje na ukládání všech ochranných opatření, jakož i na prodlužování jejich trvání, je princip proporcionality, který je v tomto ustanovení obsažen: zaprvé ochranné opatření nelze uložit, není-li přiměřené povaze a závažnosti pachatelem spáchaného činu a nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, jakož i osobě pachatele a jeho poměrům a zadruhé újma způsobená uloženým a vykonávaným ochranným opatřením nesmí být větší, než je nezbytné k dosažení jeho účelu. Tento princip lze považovat za průmět čl. 4 odst. 4 Listiny, podle kterého musí být při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod šetřeno jejich podstaty a smyslu, do zákonné úpravy.

32. Z uvedeného vyplývá, že soudy se v napadených rozhodnutích měly zabývat (1) kritériem přiměřenosti zabezpečovací detence ve vztahu k povaze a závažnosti trestné činnosti, na základě níž se stěžovatel nejprve dostal do výkonu ochranného léčení ústavního, které bylo následně na zabezpečovací detenci změněno. Dále se soudy měly zabývat (2) kritériem přiměřenosti zabezpečovací detence ve vztahu k prognóze stěžovatele, která je projevem nebezpečí, které pachatel pro společnost do budoucna představuje. A konečně se měly zabývat (3) kritériem přiměřenosti opatření ve vztahu k osobě pachatele a jeho poměrům.

33. Napadená rozhodnutí jsou z těchto hledisek nedostatečná. Obecné soudy sice vyšly ze znaleckého posudku a výsledku znalce (resp. i ošetřující lékařky), k závěru znalce o praktické nutnosti uložení zabezpečovací detence však přistoupily nekriticky. Jak přitom plyne ze shora citované judikatury ESLP i Ústavního soudu, musejí soudy rozhodující o uložení zabezpečovací detence podrobit znalecký posudek, jež je podkladem jejich rozhodnutí, přísnému přezkumu a obzvláště pečlivě se musejí zabývat otázkou přiměřenosti uložení zabezpečovací detence (v projednávané věci přeměny ústavního léčení na zabezpečovací detenci)

34. Důvody, pro něž znalec – a v závislosti na něm i soudy obou stupňů – považoval přeměnu ústavního léčení na zabezpečovací detenci za prakticky nutnou, se dají rozdělit do dvou skupin. Do jedné skupiny lze zařadit úvahy týkající se dodržování režimu na oddělení, problémem duální diagnózy či jeho nedostatečným náhledem na svou nemoc. Druhá skupina úvah či argumentů se pak vztahovala k nebezpečnosti stěžovatele. S kombinací těchto argumentů se však obecné soudy nevypořádaly ústavně konformně, a to hned z několika důvodů.

35. Klíčovým problémem odůvodnění napadených rozhodnutí je to, že se v rámci hodnocení přiměřenosti uložení zabezpečovací detence (resp. přeměny na zabezpečovací detenci) nezabývaly v rámci hodnocení proporcionality *dalšími alternativami*. Sám stěžovatel přitom takové alternativy nastolil. Poukázal na existenci pracovišť, v nichž lze realizovat ústavní léčení a jež jsou specializována právě na tzv. duální diagnózy. To je přitom i případ stěžovatele, který trpí schizofrenií a zároveň je závislý na návykových látkách.

36. Existence těchto zařízení je přitom Ústavnímu soudu známa z úřední činnosti. Není ovšem rolí Ústavního soudu hodnotit, zda jsou taková zařízení pro osobu ve stěžovatelově situaci vhodná. Rozhodují-li však obecné soudy o uložení nejpřísnějšího ochranného opatření (jehož trvání potenciálně není časově omezeno), jsou v rámci posuzování proporcionality tohoto zásahu do základních práv povinny důkladně zhodnotit všechny mírnější alternativy. K těmto otázkám jsou ovšem povinny důkladně zjistit skutkový stav, mj. např. znaleckým posudkem a výsledkem znalce specificky k použitelnosti těchto alternativ, a teprve na tomto základě rozhodnout.

37. To platí tím spíše, že podle závěrů znalce, o něž se opírají i soudy obou stupňů, je právě existence duální diagnózy (drogová závislost a schizofrenie) klíčovým problémem, který odůvodňuje uložení zabezpečovací detence. Okresní soud s odvoláním na znalce tak na str. 2 svého usnesení konstatuje, že pobyt stěžovatele na svobodě „je pro společnost vysoce nebezpečný, neboť se zcela vědomě a vlastním přičiněním přivádí do stavu intoxikace, což je s ohledem na jeho základní onemocnění a zcela reálnou možnost recidivy floridního psychotického procesu vysoce rizikové“. Z toho logicky plyne, že právě alternativy vztahující se k léčení závislosti na návykových látkách (jemuž zatím stěžovatel podroben nebyl) musejí být přinejmenším zvažovány.

38. V tomto kontextu nelze přehlédnout ani to, že úvahy o nebezpečnosti stěžovatele pro společnost jsou spíše spekulativního a obecného charakteru. To samozřejmě neznamená, že nejsou relevantní. Ústavní soud nemá důvod pochybovat o závěrech znalce, který na základě stěžovatelovy diagnózy dospěl k závěru, že jde o osobnost impulzivní, nezdrženlivou a že s ohledem na své disociační rysy a zneužívání návykových látek může být pro společnost nebezpečný, a to zejména pokud bude pod vlivem návykových látek. Na druhou stranu – i s ohledem na shora uvedené argumenty – však stěžovatelova minulost nenasvědčuje, že se jedná o „typickou“ vysoce nebezpečnou či násilnou osobu, u níž je proporcionalita uložení zabezpečovací detence dána již s ohledem na vysoce nebezpečné násilné chování v době předcházející rozhodování soudů. Nebezpečnost pobytu na svobodě je totiž podle shora citované judikatury třeba posuzovat podle stavu v době rozhodování soudu o zabezpečovací detenci, a nelze tak bez dalšího přihlížet ke spáchání trestného činu loupeže v roce 2015. Pokud pak jde o odvolacím soudem zmíněné násilné chování vůči jiným osobám v průběhu léčení, jednalo se o izolovaný incident relativně nízké intenzity. Jinými slovy, úvahy obecných soudů stran nebezpečnosti stěžovatele pro společnost nejsou dostatečně specifické a neprokazují míru jeho nebezpečnosti natolik, aby tyto soudy mohly rozhodnout o přeměně na zabezpečovací detenci bez zvážení rozumných alternativ.

39. Za tohoto stavu tudíž bylo důkladné zvážení alternativ, zejména alternativy ústavní léčby v zařízení zaměřeném na léčbu duálních diagnóz, ústavní povinností obecných soudů. V tomto kontextu nelze akceptovat argument odvolacího soudu, podle něhož není možné v rámci jednoho trestního řízení měnit nebo doplňovat druh ochranného léčení. Z ústavního

hlediska je podstatné, že existuje-li mírnější vhodná alternativa zásahu do základního práva (a v projednávané věci s ohledem na shora uvedené argumenty existuje přinejmenším rozumný předpoklad, že taková alternativa existuje), je povinností státních orgánů takovou alternativu využít. Jinými slovy, je pozitivní povinností státu – kterou musejí v rámci svých kompetencí realizovat orgány všech složek státní moci – zajistit, aby existující mírnější alternativy zásahu do osobní svobody mohly být v odpovídající situaci využity.

40. Obecné soudy v nastolené situaci jsou tak povinny zvolit takový ústavně konformní výklad zákona, který volbu takové mírnější alternativy umožňuje. Odmítnutí takového postupu s ohledem na procesní práci by nepochybně – bez ohledu na znění zákonné úpravy – zakládalo odpovědnost státu za porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

41. Dospějí-li tedy obecné soudy v dalším řízení na základě doplněného dokazování k závěru, že ve vztahu ke stěžovateli s ohledem na povahu jeho diagnózy a míru jeho nebezpečnosti pro společnost by ústavní ochranné léčení v zařízení zaměřeném na duální diagnózy bylo věcně použitelnou alternativou, mohou rozhodnout tak, že návrh na přeměnu na zabezpečovací detenci zamítnou. Zároveň však na základě případného návrhu psychiatrické nemocnice v Kroměříži mohou v řízení podle § 351a trestního řádu (o změně způsobu výkonu ochranného léčení na návrh zdravotnického zařízení) rozhodnout o tom, že ústavní ochranné léčení se s ohledem na duální diagnózu stěžovatele bude realizovat v zařízení specializovaném na léčbu duálních diagnóz.

42. Ústavní soud tedy dospěl k závěru, že v posuzované věci došlo k porušení čl. 4 odst. 4 Listiny za současného porušení čl. 8 odst. 1 a odst. 2 Listiny. Porušeno bylo zároveň i ústavně zaručené základní právo stěžovatele na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť se obecné soudy nezabývaly stěžovatelem vznesenými námitkami, resp. alternativami uložení zabezpečovací detence. Ty přitom – jak plyne ze shora uvedeného – byly pro posouzení proporcionality (a potažmo ústavní konformity) zcela klíčové. Soudy se v dalším řízení budou zabývat shora uvedenými kritérii proporcionality, přičemž musejí pečlivě odůvodnit, zda s ohledem na povahu hrozby, kterou stěžovatel představuje pro společnost, jsou jím namítané alternativy relevantní. Posouzení těchto kritérií musí být v souladu se shora citovanou judikaturou Ústavního soudu důkladné, přičemž za primární předpoklad důkladného posouzení je nutno považovat aktuálnost podkladů, z nichž soudy budou vycházet při svém rozhodování.

43. Ostatními aspekty věci – zejména argumenty stěžovatele stran porušení čl. 7 Úmluvy – se Ústavní soud nezabýval, neboť pro posouzení věci nebyly v této fázi podstatné.

44. Ze shora rozvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti stěžovatele. Ústavní soud proto zrušil napadená rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat

V Brně dne 10. června 2026

Jiří Příbář
předseda senátu